

PETRE ISPIRESCU

*Legende sau basmele
românilor*

volumul 2

Cuprins

Ileana Simziana	5
Porcul cel fermecat.....	27
Înșir-te mărgăritari.....	41
Prâslea cel voinic și merele de aur	51
Voinicul cel fără de tată.....	65
Făt-Frumos cu păr de aur.....	79
Fata săracului cea isteață	94
Făt-Frumos cu carâta de sticlă.....	104
Zâna zânelor.....	114
Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat	122
Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei.....	137
Poveste țărănească.....	148
Pasărea măiastră	161
Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei	173
Fata moșului cea cu minte.....	195
Luceafărul de ziua și luceafărul de noapte.....	200

Ileana Simziana

A

fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații de prin pregiul lui și-i supuse, încât își întinsese hotarele împărației sale pe unde a întărcat dracul copiilor, și toți împărații cei bătuți erau îndatorați să-i da câte un fiu dăi să-i slujească câte zece ani.

La marginea împărației lui mai era un alt împărat carele, cât a fost Tânăr, nu se lăsase să-l bată; când cădea câte un pârjol asupra țărei sale, el se făcea luntre și punte și-și scăpa țara de nevoie; iară după ce ajunse la bătrânețe, se supuse și el împăratului celui mare și tare, fiindcă nu avea încotro. El nu știa cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia acelui împărat de a-i trimite pe unul din fiilor săi, ca să-i slujească; fiindcă nu avea băieți, ci numai trei fete. Din aceasta el sta pe gânduri. Grija lui cea mare era ca să nu creză acel împărat că el este zăcas¹ și se îndărătnicește să-i trimite vreun fiu, din care pricină să vină să-i ia împărația, iară el cu fetele lui să moară în ticăloșie², în sărăcie și cu rușine.

Văzând fetele pe tată-său tot supărat, se luaseră și ele de gânduri, și nu știau ce voie să-i facă ca să-l mai înveselească. Dacă văzură și văzură că nimic nu-i este pe plac, fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă într-o zi la masă, că de ce este supărat:

— Au purtarea noastră nu-ți place? zise ea. Au supușii măriei tale sunt răi și arăgoși de-ți pricinuiește atâta măhnire? Spune și nouă, tată, cine este viperă aceea care nu-ți dă pace și-ți otrăvește bătrânețele, și ne făgăduim chiar

¹ Zăcas — dușmanos, răzbunător

² Ticăloșie — stare jalnică, mizerie

ă ne jertfi dacă aceasta va putea să-ți aline oarecum măhnirile: căci numai tu, tată, ești mângâierea noastră, după cum prea bine știi; iară noi niciodată n-am ieșit din cuvântul tău.

— De asta, aşa este; n-am a mă plângere de nimic. Nu mi-ati călcăt porunca niciodată. Dară voi, dragele mele, nu puteți să-mi alinați durerea care-mi pătrunde sufletul. Voi sunteți fete, și numai un băiat m-ar scoate din nevoia în care mă aflu.

— Eu nu înțeleg — zise fata cea mare — de ce ascunzi de noi izvorul măhnirilor tale, tată; spune, că eu, iată, sunt gata a-mi da viața pentru tine.

— Ce să știți voi face, dragele mele! De când sunteți pe lumea asta albă, voi ati îmblat cu furca, cu acul, cu războiul: știți toarce, coase, țese. Numai un viteaz mă poate mântui, care să știe să răsuzească buzduganul, să mânuiască sabia cu vârtute și să călărească ca un zmeu-paraleu.

— Oricum, tată, spune-ne și nouă, că doară nu s-o face gaură în cer, dacă vom ști și noi ce lucru te amărăște.

Dacă văzu împăratul că-l înțeșesc fetele cu rugăciunile, zise:

— Iată, copilele mele, de ce sunt tot trist. Voi ști că nimeni nu s-a putut atinge de împărăția mea, cât am fost Tânăr, fără să-și capete alageaua³ și fără să se ducă rușinat de unde a venit. Acum pârdalnicele de bătrânețe mi-au secat toată vârtutea; brațul meu e slabănogit, nu mai poate să învârtească paloșul de să se cutremure vrăjmașul. Șoimuleanul meu, pentru care p-aci p-aci era să-mi pierz viața până l-am dobândit, a îmbătrânit și el: este un răpciușos; abia își târâie și el viața de azi pe mâine. Altădată abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, părleo! îi sfârâia călcâiele dinaintea fetii mele; dară azi, ce să vă mai spui? voi ști că m-am supus celui mai mare și mai tare împărat de pe fața pământului, însă la

³ A-și căpăta alageaua — a o păti, a da de belea

dânsul este obiceiul ca toți supușii împărației să-i trimită câte un fiu, să-i slujească zece ani, și eu vă am numai pe voi.

— Mă duc eu, tată — zise fata cea mare —, și mă voi sili din toate puterile mele să te mulțumesc.

— Mă tem să nu te întorci fără nici o ispravă. Cine știe ce încurcătură vei face p-acolo, de să nu-i mai dea nimeni de căpătâi, cât hău!

— Tot ce știu, tată, și mă făgăduiesc, este că nu te-oi da de rușine.

— Dacă este aşa, pregătește-te și te du. Când auzi fata că tată-său îi dă voie să meargă, nu mai putea de bucurie. Punea la cale tot pentru drum; și se întorcea numai într-un călcâi, când poruncea și așeza lucrurile de călătorie. Își alese calul cel mai de frunte din grajdurile împărațești, hainele cele mai mândre și mai bogate și merinde ca să-i ajungă un an de zile.

După ce tată-său o văzu gata de plecare, îi dete povețele părintești de cum să se poarte, cum să facă ca să nu se descopere că e fată. O învăță tot ce trebuia să știe un viteaz care merge la o aşa slujbă înaltă, și cum să se ferească de bârfeli și clevete, ca să nu fie urâtă și nebăgată în seamă de ceilalți fii de împărat. Apoi îi zise:

— Pasă cu Dumnezeu, fiica mea, și adu-ți aminte de învățăturile mele.

Fata ieși din curte ca fulgerul; n-o mai ținea pământul de bucurie; într-o clipă nu se mai văzu. și dacă n-ar fi stat mai încolo să-și aștepte boierii și carăle cu merinde, acestea s-ar fi pierdut, fiindcă nu puteau să se țină după dânsa.

Împăratul îi ieși pe de altă parte înainte, mai la marginea împărației, fără să știe ea; așeză îndată un pod de aramă, se făcu un lup și se ascunse sub pod. Când era să treacă fiică-sa, deodată ieși de subt acel pod cu dintii rânjiți și clănțanind de te lua groaza; se uita drept la dânsa cu niște ochi cari străluceau ca două făclii, și se repezi la ea ca să o sfâșie. Fata, care înghețase săngele în ea de frică, își pierduse cumpătul și, dacă calul nu făcea o săritură la o

parte, lupul îngingea ghearele într-însa; ea o luă la sănătoasa înapoi. Tată-său, care se întorsese înaintea ei, ieși s-o întâmpine, și-i zise:

– Nu-ți spuneam eu, fata mea, că nu toate muștele fac miere?

– Așa este, tată, dară eu n-am știut că, ducându-mă să slujesc unui împărat, am să mă lupt și cu fiare sălbatrice și turbate.

– Dacă este așa – zise împăratul –, șezi acasă de-țи vezi de fuse și mosoare, și Dumnezeu să aibă milă de mine, ca să nu mă lase a muri rușinat.

Nu trecu mult și se ceru și fata cea mijlocie să se ducă și dânsa; și se lega că ea își va pune toate puterile cum să-și sfăršească slujba ce lua asupră-și.

După multe rugăciuni și făgăduieri, se înduplecă tată-său și o lăsă și pe dânsa să se ducă; dară păți și ea ca soru-sa cea mare, și întâmpinând-o tată-său, când se întorcea, îi zise:

– Ei, fata mea, nu ți-am spus eu că nu se mănâncă tot ceea ce zboară?

– Adevarat este, tată, așa mi-ai zis; dară prea era grozav acel lup. Unde deschisese o gură de să mă îmbuce dintr-o dată, și unde se uita cu niște ochi din cari parcă ieșeau niște săgeți de mă săgetau la inimă!

– Șezi acasă dară – îi răspunse împăratul –, de vezi de coada măturei și de zarzavaturile de la bucătărie.

Mai trecu ce mai trecu, și iată că și fata cea mică zise tatălui său, într-o zi, când seudeau la masă:

– Tată, lasă-mă și pe mine să fac o cercare: lasă-mă, rogu-te, să mă duc și eu să-mi încerc norocul.

– Deoarece surorile tale cele mai mari n-au putut-o scoate la căpătâi, mă mir cum îți mai vine să vorbești de tine, care nu știi nici cum se mănâncă mămăliga.

Și se cerca în tot felul să-i taie pofta de plecare, dară în zadar.

– Pentru dragostea ta, tată – mai zise ea –, voi face pe dracul în patru, numai să izbutesc; însă dacă Dumnezeu îmi va sta împotrivă, mă voi întoarce iarăși la tine, și fără să mă rușinez.

Se mai împotriui tată-său, se mai codi; dară fie-sa îl birui cu rugăciunile. La urmă de tot, zise împăratul:

– Dacă este aşa, iată, îți dau și tie voie, să vedem ce procopseală ai să-mi faci. Ce-aş mai râde să te văz întorcându-te cu nasul în jos!

– Vei râde, tată, cum ai râs și de surorile mele, fără cu toate astea să le scază cinstea.

Fata împăratului, dacă văzu că tată-său îi dete voie, se gândi mai întâi pe care din boierii cei bâtrâni să ia de povățuitor. Şi până una-alta, ea își aduse aminte de vitejile tatălui său din tinerețe și de calul său. Se duse deci la grajd ca să-și aleagă și ea un cal. Se uită la unul, se uită la altul, se uită la toți caii din grajduri, și de niciunul nu i se prindeau ochii, deși erau armăsarii și caii cei mai buni din toată împărăția. În cele mai de pe urmă dete și peste calul tatălui său din tinerețe, răpciugos, bubos și zăcând pe coaste. Cum îl văzu, se uita la el cu milă și parcă nu se îndura să se depărteze de dânsul. Calul, dacă văzu aşa, îi zise:

– Se vede că pentru iubirea ce ai către împăratul, stăpână, te uiți aşa de galeş la mine. Ce pui de voinic era în tinerețele lui! Multe izbânzi am mai făcut noi amândoi. Dară de când a îmbătrânit, nici pe mine n-a mai încălecat altul. Şi dacă mă vezi aşa de jigărit, este că n-are cine să mă hrănească ca el. Astăzi, uite, de m-ar îngriji cineva cum să-mi priiască mie, în zece zile m-aş face de nu m-aş da pe zece ca d-alde ăştia.

Atunci, fata zise:

– Şi cum trebuie să te îngrijească?